

Varpas isėina kas mėnesis. Metinė prekė su parsiumtinu:
 Rusijoje (kiver-
 tuose) . . . . . 6 rubl.,
 Prūsijoje . . . . . 1 auks.,
 Amerikoje ir kitur 5 auks.

VARPAS

Apgarsinimai V a r p e.
 Ištisa eilutė smulkaus
 rašto, kaštuoja
 60 fen. arba 30 kop.
 6250

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Kodėl taip maži vaisiai mūsų darbų?

Darbas apsviestesniųjų Lietuvių ant pakelimo dyšios ir tautiško supratimo tarp mūsų žmonių traukiasi jau gana ilgai; tai-gi rodoš jįsai turėjo išduoti ir gana apsciūs vaisius. Pažinrėkime ar teip iš tikro yra? Kiek dvasiā ir tautiskās supratimas tarp neapsviestų žmonių yra pasikėlęs? Gal išsiplatino apsvietimas ant tautiško pamato arba nors pasididino nūsitikėjimas neapsviestųjų savo apsviestumams?

Tankiai ir tai per daug tankiai, Lietuvoje galima užtėmyti, kad keletą metų Maskolijoje isbuvę mūsų kareivjai ir sugrižę namon, čia stengiasi aplink žams pasirodyti, kad jie jau ne paprasti lietuviai, bet išsiangstinę; tą savo išsiangstinimą rodo kalbėdami net su jaūnomis mergaitėms maskoliskai, nors jos maskoliskai visai nesupranta. Miestelių ir kaimų parduvinčiose toki Marso sunus jau ir sū žydeliais grabalioje (sakome grabalioja, nes jų maskoliskoji kalba tankiai toli pralenkia gramatiką) maskoliskai, pasitikėdami, kad tuo išgąsdis pirklis; ismete-gi porą stiklų „degtinės“ jau, rodos, visai užmiršta lietuviskai, nes is jų lupų isėina tik paprasti nacionališki maskoliski keiksmā. Patikēs kur užrubežiuose lietuvi, paklausk kas jis yra: su mažu išskyrimu, atsakys kiekvienas kad jis maskolius ir tą savo maskoliskumą rodo ir su vokiečiais kalbėdamas maskoliskai, nors vokiečių mokančių lietuviskai, ypač parubežiuose, yra gana daug, o mokančių maskoliskai labai mažai: jug Vokietijoje ir apskritai visur užrubežiuose priima lietuviskai rašytus telegramus, bet niekur nepriima rašytų maskoliskai.

Tarp lietuviskų isėivių į Suv. Valstijas Siaurinės Amerikos vyrų mokančių skaityti (statistiką mokančių skaityti Europos garlaivių kompanijos veda tikrai nuo gegužio 1893m) yra 48% tokių, kurie moka skaityti tik maskoliskai, o nemoka visai lietuviskai ir tai tokių mokančių tik maskoliskai skaityti lietuvių daugiausiai yra įs Vilniaus ir Kauno gubernijų; Suvalkiniai-gi, jeigu moka maskoliskai, tai beveik kiekvienas is jų moka ir lietuviskai. Tarp moterų-gi teisybė mažiaus

yra mokančių skaityti, bet katra moka, tai moka lietuviskai; tarp jų nėra nemokančių skaityti prigimtoje kalboje, o mokančių vien tik svetimoje. Jeigu toks nuosintis tarp mokančių skaityti lietuvių yra nemokančių skaityti lietuviskai tarp isėivių, tai nuosintis tokių namieje bus gal dar, nedaugiaus kaip ant 10—15% mažesnis, nes į Ameriką įleidžia tik ūteivius iki 50 metų amžiaus, o pas mus ypač tarp tų senesniųjų, kurių į Ameriką ne įleidžia ir tokiu būdu jie turi namieje pasilikti, jeigu mažiaus yra mokančių skaityti, tai jau nėra tokių, kuris mokėtų svetimoj kalboj, o nemokėtų savojoj. Kaip Maskolijoje; teip ir Vokietijoje; tuo tik skiriasi, kad maskolijoje lietuviā stengiasi su maskolyste pasirodyti, vokietijoje-gi su vokietyste; kaip čia, teip ir ten per daug yra paniekinačių lietuystei. Tarp Prūsų lietuvių ir tai ne svetur kur, bet Lietuvoje, gali neretai patikti ir tokiās seimynas pō vienu stogu gyvenančias, kuriose: tėvų tėvai nemoka visai vokiskai, tėvai moka vokiskai ir lietuviskai, bet tarp savę tankiausei vokiskai kalba, o tų jau tėvų vaikai nemoka nė žodžio lietuviskai ir su savo tėvų tėvais susikalba tik su pagalba mimikos. Tokių paveikslų niekur daugiau ant plataus svieto turbūt nerastume, apart dar Maskolijos lietuvių, bet čia nemokanti lietuviskai lietuvių vaikai tankiausiai jau ne Lietuvoj yra užgimę. Tai-gi matome, kad nė tautiška dvasiā mūsų žmonių, nė jų apsvietimas ant tautiško pamato ne kyla proporcijonališkai su laiku ir mūsų norais.

Pas, mūsų kaimynus visur atraudame visai kitokius paveikslus, ar jų jieskotume pas lenkus, žydus, armėnus arba pas kitus tokiame jau kaip ir lietuviai padėjome esančius. Estai, kurių skaitlius nė vieno milijono neisūša, kurių ne tokia istoriška atmintis, ne garbės pracityje neturi, bet užtatui apdovanoti daug tvirtesnių supratimu savo tautiškos skirtybės; juos pirmu vokiečiai vokiečiavo, (teip kaip lietuvius lenkai lenkavo), dabar-gi maskoliai stengiasi sumaskolinti, bet visi pasistengimai perniek eina, nes estai nori estais pasilikti; ir kaip anie stengiasi juos istautinti, estai nė su savo naikintojais kitaip nekalba, kaip tik spviskai. Maskoliams valdininkams Esti-

joj pripazīnta valdžiu tiesa nesuprasti kalbos vietinēs gyventojū, bet kas īsto pripazīnimo, kad vietiniai gyventojai, ypač estai su jais maskoliskai ne kalba.

Estē tarnaitē pas maskoliū valdininka arba pas vokiētj ponā atsīhēsa savō kalbā, kuris nepamēta, ir su savō darbdaviais kitaip nekalbā, kaip estiskai, nepasīklusus ar tai aniems patinka ar ne, ar jie estiskai supranta ar ne. Jeigu nesupranta, tai tur nors tiek pīamokti, kad su tarītaite galētū susīkalbētī. Aut gelezīnkeliū, telegrafū, pačtū valdininkai, ypač-gī kasīerīai maskolīai, telegrafīstai visur ant stacījū turi surāsus estiskai vadīnamū stacījū ir miestū, idant perkant kelionēs bīlietā arba sīnēciantj telegramā galētū suprasti, nes estīski miestū vardai visai kitoki, neng juos oficījalīskai vadīna. Tai-gī, jeigu patīksi kur ar vokiētj, ar maskoliū, īlgiaus Estījoj' pagyvenusj, tikrai gali spētī, kad jīs estiskai moka, nes īsimokīnti tā kalbā vietīnai gyventojai juos privertē. Tarp estū nēra tokījū, kurie mokētū rāsytī ir skāytītī (nemokanējū rāsytī ir skāytītī estū yra ļābai mažai) svētimojē kalbojē, o nemokētū savō pīgīmtojē ir tai ne tik Estījojē, bet ir kitur, kur jie yra apsigyvenē, kaip antai: Rygojē, Peterburgē arba tarp estū kolonīstū ant Volgos. Estai pīrmaīsaī mokināsī savīskos kalbos (jeigu kur nemokīna jos maskolīskosē mokyklōsē, tai patys tēvai namījē mokinā savō vaīkus), o paskū jau svētimos: pērtai ītekmē savystēs gīlīai sakūs īleīdžia, ir svētima heīsigrieībia.

Kodēl pas mus kitaip? Kodēl lietuvīska dvasīa teip menka ir žmoniū apsvīetīmas teip klaidzīais keliājs platināsī? Kodēl su apsvīetīmu musū žmoniū teip baisīai platināsī svētima ītekmē: maskolystē, vokiētystē arba lenkystē? Ant tū klausīmū atsakys nē viens, kad tai kaltē sunkaus prīspaudīmo, kokiame lietuvīai beestī, kad maskolīska arba vokiška ītekmē platināsī pēr tai, kad jā nuolatai žmonēs sīnlo valdžiu īstātytojai. Atsakymas teīsingas. Bet jeigu prīspaudīmas skāulus, tai kiekvienas žmogus prīvalo pasīrupīnti, kaip jī lengvesnījū padarytī. Kada ir, kaip mes, apie tā palengvīnīmā jungo rūpīnomēs? Maskolystē arba vokiētystē valdžiu īstātytojai sīnlo su tokia jau, jeigu ne su dīdesnē energīja ir kitokiems tautīskīems ēlēmētams - tai-gī kodēl tarp kitū ne teip lengvai jōs platināsī, kaip tarp lietuvījū? Tai-gī jeigu mums sunkū, jeigu mes skēstame svētimuose srutynnosē, tai kaltē mūs pačū, kaltē dīdžiaīsaī vadū tautos: jos apsvīestunū. Nuo pats pradzīs krikščionybēs Lietuvojē īkī īslīnosavīmo nuo baudzīavos, žmoniū apsvīetīmas, pasīkēlīmas dvasīskas gulētū rankosē kunīgījos, kuri, kaipo uzzīurētōja žmoniū sažīnēs

daug dīdesnē valdžiu turētō ne kaip sīandīenīnai valdžiu īstātytojai ir tai nē tik tarp baudzīaunīkū, bet ir tarp jū ponū; jeigu jī negalētō paliuosuotī baudzīavos jungā, tai vis-gī galētō jī svēlnesnīu žmoniū sprandū padarytī. Kunīgīja buvo vienāitīnē beveik īntelīgencīja īs ukīnīkū lietuvījū pasīkēlūsī; pō jos uzzīura ī ītekmē buvo žmoniū apsvīetīmas, moksīas, ir visī rāsō darbai. Kad kunīgīja atlīko tā prīderystē, rōdō tai sīandīenīnai vāīsaī. Knygū īsleīstū lietuvīskojē kalbojē, rāsytū musū kunīgū īspūla pō 20 ant sīmtmēcīo ir tai beveik pusē jū īsleīsta protestantū Karalīatūjē. Dīdesnis krutējīmas tarp katalīkīskos kunīgījos ant literatūros dīrvos uzzēmījāms tīk laīkē kovos su kalvīnāis: kalvīnāi pradētō īsleīstī lietuvīskojē kalbojē knygas savō tīkējīmo ir tuo privertē katalīkus dīrbtī aut naudos katalīkīstēs. Vāīsaī bedarbystēs tū laīkū žmoniū mokīntōjū pasīcē laīkē īslīnosavīmo nuo baudzīavos. Tarp īslīnosuotū Lietuvos baudzīaunīkū 1864 m. pasīrodē vos 16% vīrū ir tīk 6% moterū mokanējū sīaip-teip ant maldaknygēs skāytītī, mokanējū-gī sīek-tīek rāsō pakrevezīotī vos 0,8%. Dēl jū knygū lietuvīskojē kalbojē īsleīstū Maskolījoj' (Prūsosē, nors lietuvījū vos 146,000 (īgal D^{ra} Oesterreīchā) tasyk te buvo īsleīsta daugīans), apart tīkōjīmīskū, buvo teip mažai, kad jū nēra kā ir mīnētī. Ant to mažo skāitlīaus mokanējū lietuvīskai skāytītī ir teip mažai īsleīstū lietuvīskū knygū pasīrēmēs 1865 m. Muravjev īsdavē Vīlnīaus cenzurāi savō garsū jūlīepīmā uzzgynantj toliaus spausdīntī lietuvīskas knygas lotynīskomis lītaromis. / Jeigu mokanējū skāytītī lietuvījū but daugīans buvē, tokīo uzzgynīmo jūg but nīeks nēīsdrīses īsduotī? Lenkai maīstā pakēlē jūg labīaus buvo nusīkalte, bet jīems nīeks knygū savō kalbojē spausdīntī neuzzgynē. Pō numalsīmo maīstō nukelīavusīs ī Vīlnīū musū žmoniū deputācījos jūg ir neprāsē Muravjevō nuīmī anā sunkū sīandīen mums uzzgynīmā spausdīntī lietuvīskas knygas? Nuo 1865 m. ītekmē kunīgū ant žmoniū pradētō mažīntīs, bet jie nīeko ir nedarē ant jos pakēlīmo; ējā vienok galī-gī atrastī dar īssīteīsinīmā, kad jau dēl žmoniū mōkīnīmo ne visī kelīai tapo līuosī, nors dēl kunīgū vis daugīans yra līuosū, neng dēl svētīskū mokīntōjū. Kuo īsteīsīntī bedarbystē ir nēpīdymā prīderysčījū kaipo žmoniū lietuvījū mokīntōjū praēityjē? Sīandīen jūg teipogī net dabar tarp žmoniū īssīplatinūsīs ne kā vertos lietuvīskos maldaknygēs vokiēčījū īsleīstos be prīsidējīmo musū kunīgū. Kodēl teip? Dēlto, kad ir sīandīen dīdesnē pusē Lietuvos kunīgū yra sūlenkējusī, nors jūos gīmdē tēvai lietuvīai-ukīnīkai; žīnoma, kad

sulenkėjusiems nerūpi lietuvių ateitis; ki-
tiems-gi egoizmas ir tingėjimas kliudo darbą
ant jos labo.

Po išliuosavimo nuo baudžiavos ir ukininkų
vaikams tapo atidarytos visos augštesnės mo-
kyklos teipjau, kaip ir vaikams kitų luomų. Is
to palengva užaugo ir svietiško mokslo lietu-
viska inteligencija; teisybė skaitliumi ji ne
gal lygintis su kunigais bet ir ji matydama,
kad ikisioliski kunigų darbai nepakakina
visų tautiskų lietuvių reikalių, stengiasi ir
savo darbais ant tėvynės labo prisidėti. Po
įtekme to pulkelio užgimė pirmutiniai lietu-
viski laikraščiai ir knygutės svietiškos italpos,
bet darbus tuos broliai dvasiskieji patiko su
neužsitikėjimu, lyg rodos nenorėdami da-
lintis įtekme ant žmonių su broliais svietiško
mokslo. Kaip Amerikoje, teip ir Lietuvoje
užtemyta yra ta pati kova už įtekme tarp
dvasiskųjų ir svietiskųjų inteligentų, nors
Europoje ji vis-gi prisilaiko švelnesnių formų
nors raštuose; privatiskai-gi ji beveik nesis-
kiria ir čia nieku nuo Amerikos. Tai-gi su-
prantama, kad ten, kur inteligentai apverčia
savo pajiegas ant savitarpiuės kovos, ne-
tenka tų pajiegų ant apgynimo tamsių žmonių
nuo svėtimos įtekmes. Nesutikimas tarp
žmonių mokintojų tai svarbiausia priežastis
platiniamosi maskolystės tarp neapsviestųjų;
vaikas tarp apsviestunų peduola žmonėms
patraukiančio paveikslas. Jeigu mūsų ap-
sviestunai neįstenge patraukti į savo pusę
žmones, tai stengesi tą padaryti tie, kuriems
nemaloni yra tautiska skirtybė lietuvių. Kad
tie geriaus tą darbą atlieka — parodo tai
augščiaus paminėti paveikslai. Ne sakome,
kad čia tik dvasiskųjų butu kaltė: kalti ir
svietiški inteligentai, nes ir jie neatlioka
priderančiai darbų ant naudos lietuvių,
ir tarp jų, kaip ir tarp kunigų, mažai yra
dirbančių ant naudos lietuvių: su pasi-
svėtimu dirba vos keletas, gi-dauguma nieko
neprisideda tik renka sau kiek įmanydami
naudą iš savo profesijos, dirba tik varguoliai,
pralobę-gi tankiansiai visai apie Lietuvą už-
myrsta (Tai-gi apsviestam lietuviui nieks ne
privalo velyti, idant prolobty!) Svietiški ap-
sviestunai nesištingia platinti tarp žmonių
nandingus pamokinimus ir tuo pačiu savo
įtekme; nepasinaudoja tame iš visų progų;
mažiansiai stengiasi apsvėsti žmones su pa-
gelba gyvo žodžio: pasnekėjimais, drangavimais
su žmonėmis, nors toki draugiski pasnekėjimai
giliaus įsirdį puola ne kaip žinios iš knygos
pasemtos. Tarp čekų arba tarp vėdu tan-
kiaji galima patikti po kaimus važinėjenti gy-
dytoją ir jieskantį ligonių; teipo-gi advokatą
arba gimnazijos mokintoją šventomis dienomis
gali atrasti kur kaime, vietose kur jaunimai

susirenka šokti, ir šokancius su kaimo mer-
gaitėmis ne žiurint ant to, kad jų rankos
nuo darbo sukietėjusios. Nesidrovi lankyti
šokių namus kunigai ir pastoriai, o vasaros
laike ne retai pasirodo ir profesoriai augš-
čiausių mokyklų. Tarpe šokių, žmonės visokių
nuomonių drange apkálba tautiskus reikalus,
nes tai geriausia dirva, kur visokios nuo-
monės, jai tik jų nesiotojai nor, ir jeigu jiems
ne truksta takto ir išminties gal susitaikyti.
Dėlto-gi kiekvienam atsitikime paisti žmo-
nelės visada drąsiai kreipiasi prie savo
mokintų brolių rodos jieskodami. Pas mus-gi
žmogus eina ir tai ne drąsiai pas gydytoją
tik tasyk, kada apsirgo ir tai išbandęs jau
nenaudingumą receptų visokių avininkų ir
kaimo felčerių, advokatą gi-mato tik tie, kurie
su šudu turi darbą. kitokiuose atsitikimuose
neis tamsus žmogus pas apsviestuną, nes jisai
nieku ano neisdrasino. Ant galų reikia pa-
sakyti, kad mūsų apsviestunai, tolandamiesi
nuo tamsių žmonių per daug nuo jų at-
sitolino ir savo nuomonėmis, papročiais budų,
damomis ir siekais: juo toliaus, vietoj susi-
artinimo, juo mažiaus susipranta. Nori su-
prasti žmones, jų vargus atjausti — gyvenk
ir draugauk ju jais; tasyk tik užsipelnysi užsi-
tikėjimą varguolių ir įstengsi juos pakelti.
Rodos dėl lietuvių labo priderėtų ir mūsų
apsviestunams sekti tokiais vėduškų ir če-
kiskų draugų takais. Ne vienas gal atsakyti kad
mūsų atradę čia nuo senei, kitokias iš-
dirbtas formas ir kelius, jais ir vaikščioja,
bet toks atsakymas ne ant tvirto stovi pa-
mato — nes kiekvienas žmogus turi tiesa
permainyti senus papročius, jeigu mato kad
jie nenaudingi, ypač jeigu juos užlaikant
lietuvių silpsta. —

Viršaininkai.

Margas paveikslėlis
(tesimas).

Pstrumskis stipriai tikėjo, kad Svarnas
nebus paskirtas užtvirtinimui, nes ne tik
viršaininkas buvo tai pažadėjęs, bet ir visas
biuras jo pusę laikė, o viršaininkas visada
klausydavo savo biuro rodų. Biurui priderėjo
laikyti Pstrumskio pusę. Kada tik jis at-
važiuodavo į Naupilę, tai visą būną, anot
žydo pasakos, „padarydavo be kojų“ nuo
Dinės jū rėplomis grįždavo namo.

Sukakas dviem, ar trimis nedėlioms, at-
važiavo Pstrumskis su pačia ir dukterim į
Naupilę. Patyrė būnė, kad jau siunčia pas
gubernatorių popiešas Svarnui užtvirtinti. Ta
žinia apiejo Pstrumskį tarytum šaltu vėdu-
deniu. Kaip suvis nubėgo pas pačią. Pati,
pamaciusi atsinaujusį jo veidą, klausia.

— Kas atsitiko?

-- Svaruną užtvirtins! -- atsakė trumpai.

O Jezau! suriko raštininkienė ir parvirtusi ant lovos apalpo. Duktė, pasižiūrėjusi ant motinos, apalpo teip-gi. Bet Pstrumskis su joudviem nesiglamonėjo. Paliepes pašaukt daktarą, išvažiavo kogreičiausiai namo padaryt kanceliarijoje šiokią tokią tvarką.

Valsčius, matydamas visas paines ir bijodamas, kad ištikro nepakiltų kliūtis su Svaruno lauku, parasė gubernatoriui prašymą, kur išdėstė, kad stato už Svaruną „savo naują ribežiuose reikalaujamo įstatyme cenzo“. Prie to vienas sodietis statė skyrium dešimtį margų su triobomis.

Kada prašymas nukakó į Suvalkus, nuvažiavo ten ir Svarunas. Pas gubernatorių, kurį tuokart užvadavo vicegubernatorių, patyrė, kad valsčiaus ir ano sodiečio prašymai nebus pakakinti, nes įstatymuose nėra pasakyta, kad tame dalyke galima būtų priimt svetima užstatymą.

-- O ant galo -- tarė vicegubernatorių -- to užstatymo nė nereikia, dėlto, kad turi tamista, reikalaujama cenza ir gali būt užtvirtintas. Jeigu net rasprestu tą cenzą nuo tamistos atimt, tai vis pračis ilgas metas, o tuotarpu gali tamista įgti tokią žemę, kokią leidžia įgti įstatymai. Pasakyk tamista šitai viršininkui.

-- Ar negalima būtų gauti nuo Jusų Mylistos rastelį pas viršininką?

-- Bereikalo. Ne mano dalykas mokint viršininką -- atsakė vicegubernatorių.

Svarunas, parvažiavęs, išpasakojo ir paaiškino viršininkui viską, ką girdėjo Suvalkuose.

Tuo-pat tarpu Pstrumskis teip-gi nusiuntė į Suvalkus savo bičiulį, Šlavikų Smulkį. Zydas prieš visur priėjo ir prie gubernatoriaus kanceliarijos viršininko . . . . .

Rodos vėl aptilo. Štai per Petrinių jomarką susitinka Svaruną viršininkas ir rodo jam Raibučio skundą, buk Svarunas kurstas valsčių. Tik nepasakyta buvo prieš koki vėspatį kursto: prieš Pstrumskį, ar prieš Raibutį.

Teip klojosi, iki nebuvo namieje viršininko pačios -- buvo išvažiavusi ant kelių nedėlių į Vilnių. Ikiol visos sąlygos teip buvo pakrypusios, kad valsčius su Svarunu tikėjosi laimėt tikrai. Tik štai parkeliauja Pogoda Nenastjevna ir Pstrumskis pradeda greit atsigant.

Neužilgo po jos parvažiavimo patiria Svarunas nuo viršininko, kad jau jis pats abejojas apie užtvirtinimą Svaruno, kad turįs apie tą dalyką susirašyt su gubernatorium.

Ką rasė Kruglodurov gubernatoriui, nežinia, tik sukakus mėnesini, ar daugiau, paragina Miskagalių valsčių susirinkt 18 Rugsėjo ant paskyrimo vaito.

Valsčius susirinko įsakyta diena, bet užraginus viršininkui rinkt vaitą, žmonės atsiliepė:

-- Mes jau turime išsirinkę vaitą Svaruną ir kandidatą Svainių. Mes kitų nenorime. O jeigu ponui viršininkui Svarunas nepatinka, tai rinkite sau kitą, bet ir alga jam įmokėkite nuo savęs. Prasome mus daugiau bereikalo negaisint, nes dabar didelis darbymetis.

Teip pasakė, sujudėjo namo. Viršininkas vienok sulakė juos, aiškindamas, kad neprivalo nesusitarę skirstytis.

-- Svaruną užtvirtint neduoda gubernatorių -- teisinosi Kruglodurov -- ka tik jus išrinksite kitą, tai bus tikrai užtvirtintas.

Bet valsčius neatleisdamas saukė: Svaruną! Svaruną!

Tada Kruglodurov, pasiprašęs Svaruną į kanceliariją ir likęs su juo vienas, prakalbėjo šiteip:

-- Pons Svarune! Aš tamistos prašau atsisakyt nuo vaitystės. Iš savo pusės aš labai norėčiau užtvirtint tamistą, kaipo apsviestą žmogų, tik gubernatorių neduoda. Jis man įsakė padaryt naujus rinkimus. O jeigu tamista nenorėtų atsisakyt, . . . tai administracija turės stvertis savo įrankių . . .

Svarunas, išgirdęs tokią kalbą, pyktelejo ir karštai atsakė:

-- Ar tamistai, pons viršininke, rodosi, aš pats leidu į vaitus? Ką aš kaltas kad mane valsčius renka? Jug aš nevažinėjau po valsčių, neprasinėjau, nepuldinėjau, nepapirkau. Jeigu mane skundžia Raibutis, buk aš kurstas valsčių, tai tegul kas nors parodo, kur ir ką kurščiau. Tikras kurstintojas tai štai šita kanceliarija, Kalbėkiva atvirai. Ar tamistai rodosi, šitie susirinkusieji žmonės jau nė tiek neturi gudrumo, nė patys negal išmanyti, kaip juos kanceliarija skriaudžia, begėdiškai lupa? Ką mąsto grįždamas iš kanceliarijos toks neturtėlis, kuris jau tris dienas sičion vaikščioja, ir netik ką savo reikalo neatliko, bet netur laimės išgirsti nuo pono raštininko nė kokio atsakymo, o tik dėlto, kad neturėjo iš ko raštininkui pasigerint? Tamista, pons viršininke, žinoma, apie tai nežinai -- užbaigė su tokiu pažyminimu balso, kad klausytojas gerai suprato . . . . .

-- Teip, ir aš numanau, kad jie čia „ima“.

-- Tai-gi -- traukė toliau Svarunas -- tikras kurstintojas pati kanceliarija. Kam mane renka? Pasitiki, kad aš jau kriausiu ir užvesiu kanceliarijoje tvarką. Jie, mane rinkdami, žiuri savo naudos, o ne mano.

— Na, teip, teip, žinoma. Vienok aš turiu gubernatoriaus įsakytą rinkti kitą vaitą. Meldžiamas, tamista, paliepk valsčionius, jeigu renka kitą kandidatą!

— Man tai padaryt nesunku, tik netikiu, kad manęs klausytų, jeigu paties virštininko neklauso — atsakė ant to Svarunas ir išėjęs laukau, pasakė žmonėms.

— Ponas virštininkas mane prašė pasakyti jums, kad rinktumėt kitą kandidatą.

Pasakęs, atsitraukė. O Kruglodurov užragino rinkti kitą vaitą ir pridūrė, kad Svarunui, rinkdami jį, tik duobę kasa. Gerai buvo virštininkas pamokintas, kaip ir ką tur daryt. Bandė paieiti visą rodas, o prie galo turėjo pasilikęs „administracijos įrankius“, apie kurčius jau net užminė Svarunui. Užraginus, du vokiečiai, nutvėrė Raibutį už pažastų ir išvedė priešais, saukdami: Sitai sita mes renkame į vaitus! O kiti atsiliepia: Judu jį renkate, judu ir algą jam mokėsite — mums piemens vaitu nereikia! Rinkikai, su savo kandidatu ūmai išnyko, bet jau nesilaikydami už pažastų.

Tuotarpu išnesė puodines, išėmė grebšėlių su gilutėmis ir telkė mest, kaip paprastai daroma, renkant balsus. Valsčius nuo to atsisakė, o Spirgučių Antaura, pasisėmęs sauja slyvų ir rodydamas jas, tarė:

Kad ponas virštininkas mus ant sitokių užkviestų, tai noriai eitume visi.

Kruglodurov mato, kad iš to nieko nebus ir kad iš jo pradeda tyčiojisi, dėlto liepė nuvesti puodines atgal ir laukė, kas bus toliau. Bet jau pradėjo nerimt, nes buvo žymu, kad žmonės pyksta ir gali kartais padaryt, ko jis visai nesitiki. Valsčius pats pertraukė, tą neramumo valanda:

— Mes žinome, pons virštininke, kas dirba, kad mes negalime turėt koki norime vaitą. Tai darbas raštininko Pstrumskio! Jis nori, kad vaitas daugiau nemokėtų, vos tik ranką pasirašyt, o mes tokio vaito nenorime. Jau mes senai tarėmės prašyt jus, kad mums duotumėte kitą raštininką, tik ikišiol to nepadarėme, tikėdamesi, kad naujas vaitas padarys kanceliarijoje naują tvarką ir įsitaisys gerą raštininką. O dabar mes, pons virštininke, labai jus meldžiame, tuojau, šiandien atstatyt Pstrumskį.

— Kuo-gi Pstrumskis teip nusikalto? klausia Kruglodurov, nusiminęs ir prijaudamas, kad duotų jam pamokinimų gal neįstekt, atsiradus netikėtoms sąlygoms.

Nupasakojo Kruglodurovui, kad Pstrumskis lupą valsčių, reikalaujamas už kiekvieną kanceliarijos darbą didelius pinigus, rinkdamas iš valsčiaus perdaug mokesčių ir t. t. ir tt. Vardan valsčiaus kalbėjo prakilnes-

niejie vyrai, antai Spirgučių Antaura, Audikų Brazys, Poškakaimio Laužaitis ir Bobraščių Papartis. Brazys tuoj parodė virštininkui laisvelį, raginantį mokesčius nešt: „... ant sūdo, kanceliarijos, vaito ir kitų feikalų.“

— Ką tai tie „kiti reikalai“? — trunkia Brazys — Koki čia mokesčiai reikia išmanyti?

— Ar knygoje teip-gi teip irrašyta? — klausia Kruglodurov ir pradeda vartyt knygas. Neranda, Braziui parodžius, kur reikia įieskot, atranda tokį-pat įrašymą ir ima Pstrumskį neva baust prie visų.

Valscionys buvo jau įpykdinti ir teipogį pasiryžo vartyt savo iki galo, kaip ir virštininkas. Pareikalavo, kad Pstrumskis paslytų ant savęs nuo valsčiaus prašymą la-gubernatorių. Pstrumskini rašyt ant savo galvos tai jau perdidelis nusizeminimas. Nesutiko.

Tu esi valsčiaus raštininkas, tai turi išpildyt tą mūsų reikalavimą! — prispyrė.

Pstrumskis turėjo išbėgt. Tada vėrtė rašyt antrąjį raštininką. Takumą Jis atsisakė, nes nesas čia užtvirtintu raštininku.

— Jei negali atlikt, kas reikia, tai sek lauk! Ko čia užimi kitiems vieta? Daug yra mus vaikių, kurie į tavo vietą fiks!

Ir tas išbėgo.

Reikėjo rašyt patiems, bet tą dalyką atidėjo ant rytojaus, o tuotarpu prašė virštininką, kad tuoj atstatytų Pstrumskį ir užvestų tardymą jo šunysčių ant susaukto tam tvčia valsčiaus susirinkimo. Kruglodurov atsisakė, dabar negalįs palikt kanceliariją be raštininko ir vaito, o šiaip išpildysęs viską, ko prašo. Tasyk sustatė protokola susirinkimo ir valsčius pareikalavo kopijos su virštininko parašu, pridurdamas, kad kitaip nė vienas nesirašys ant protokoló. Kruglodurov turėjo tai išpildyt.

Tik vėlai vakare pasibaigė tas garsus susirinkimas, kokio nesitikėjo nė vienas Pstrumskio bičiulis; ant kurio pasirodė, kad jau ir valscionys pradeda numanyt savo tiesas ir kad tas tiesas negali sulaužyt nė paviečio virštininkas, eidamas tiesos keliu — gal jas apsukt tik šuntakiais, nes su tais da žmonės nepasipažįsta.

Pasibaigus susirinkimui, Kruglodurov jau neužėjo pas Pstrumskį „pasilsėt“, o tiesiog nudulino pėsčias pas kordono aficiera netol nuo kanceliarijos. Teip ir rodėsi visiems, kad jau pas Pstrumskį neužeis. Bet kur tau? Kaip tik visi išsiskirstė ir gerai sutemo, neiškentė neužėjęs. Čia Pstrumskis su visa savo šeimyna puolė Kruglodurovui į kojas, saukdami: Neprapuldyk, pons virštininke, neprapuldyk!

Voliojosi ant zemes, iki virsininkas nesaramino:

— Pažiūrēsiu, pažiūrēsiu!

Tada Pstrumskienē pakilusi nubēgo atsiņest gardziņu skystimēliņu. Kruglodurov išpradziņu purtēsi, negersēs, bet bausdamas Pstrumskij pajuto sausumā gerklēje ir neisķentē neisģerēs. Paskui nereikē nē verst.

Ta vakarā džiāngēsi Miskāgaliņu valsčionys, ībaudē savo ponus ir tikēdami greit su jais galā surasē. Antaurā, Brazī, Laužaitj ir Papartj tai ant ranku nesiojo. Vienok matēme, kad ir jū priēsiniņkai kanceliarijōje nepasiliko be viltjes.

Svarunūi vis rupējo Kruglodurovo pasakymas, kad „Svarunūi, rinkdami jī ī vaitus, tik duobe kasa.” Budamas sykj Nanpilēje, užējo pas virsininkā ir užklausē, kā tai reiskia.

— Ant tamistos yra paduotas didelis skundas ir atsiņstos ant tamistos vardo ūdraustos lietuviskōs gazietos. Supranti, tamista, kad dabar galima tamista administratyvisku keliu iskelt is Miskāgaliņu valsčiaus — atsakē virsininkas ramus, kad Svarunūi jau tos baimēs ūzteks.

— As iskēlimo ī valsčiaus nesibijau — kalbējo Svarunas — o isdarkymains yra sudas. Ar negalētum; tamista, parōdyt man tā baisujj skundā ir tas gazietas? As žinan, kad nē kokij ūdraustū gazietū neparsikviečū. Jeigu-gi atējo ant mano vardo tokios gazietos, tai, pōns virsininke, parkviest gazietā ant svetimo vardo gali kiekvienas piktadaris, norēdamas atkersyt. Jug siandien tai paprastas pas mus dalykas. Nori tulas pasigerint vyriasybei — eina ir skundzia, kad tam ir tam kampe skaīto lietuviskas gazietas, o kartais pasako nēt pravardēs visai nekaltū žmoniū. Kitas-nori atkersyt eina ir apskundzia, kad tas ir tas prilako ūdraustas kuygas. Yra tai labai lengvas budas pabaudimo: ūž žmogūdystē, vagystē gal sudas īšteisint, o eia sudo nēra — apskundē ir jau neisivaduōsi, kaltas ar nekaltas. Tiktai nezinau, ar vyriasybē istikro to dalyko nesupranta, ar apsimeta tik nesuprantanti, ir jeigu gāsdina ūž tai administratyvisku keliu, tai teip-gi nenumanau, ar is geros, ar... is piktos valios.

Kruglodurov, prijausdamas, kad teip benekant, gali suirt visi jo plianai ir norēdamas greičiau atsikratyt nuo drāsiū Svarunō pažvilgiū, pasakē jam, skundas esās pas žandarū virsininkā, o gazietas galima matyt biure pas raštūnikā Colovskij, arba pas žemskij virsininkā. Svarunas isējo. Vienok

nē vienoje, nē kitoje vietoje nē kokij gazietū nebuvo ir nieks negirdējo, kad tokios gazietos butū atējusios. Iskūr paviečio virsininkui galējo ateit ī galvā pramanyt tokius melus? Bet Svarunūi buvo aisku, kam tas melas pramanytas.

Valščionys, nesulaukdami nuo virsininko nē kokios žinios apie Pstrumskij, isleido ī Suvalkus savo plenipotentus. Tie padavē gubernatoriūi prasymā, idant ūztvirtintū Svarunā, atstatytū Pstrumskij ir parleistū, o ypatingā činovnikā Pstrumskio prasimūimams īstirt ir idant īstyrimas butū atliktas ant tam tyčia susaukto valsčiaus susirinkimo. Prasymē buvo isaiskinta keletas Pstrumskio nuodėmiū ir pamatas, dēlko nori vaitu Svarunā, o nē kā kitā. Gubernatoriūis prasymā priēmē ir pasakē, kad raštūnikas tai valsčiaus samdininkas ir valsčiūi priguli jī laikyt, ar ne, o nežinās vėl dēlko, negalima butū Svarunā ūztvirtint.

Svarunas teip-gi ī tā tarpā buvo Suvalknoše. Patyrēs gubernijos „prisutstvijoje”, kad jam leista turēt valsčioniskā žemē, ūtėjo pas gubernatoriū.

— As pats priēs tamistos ūztvirtinimā neturiu nieko — sakō gubernatoriūis — yra mat kitas dalykas: tamistai nepripažinta tiesa valdyt valsčioniskā žemē.

— Jug man gubernijos „prisutstvije” pripažino tā tiesa — atrēmē Svarunas.

— Tai padaryta be manēs ir as ant to netinku.

Mat gubernatoriūis buvo per visā vasarā ūzrubežyje ir tik trīs dienos kaip pargrižo. Teisybē, be jo isējo tas pripažinimas, bet reikia atsimint, kad gubernatoriaus paliktas ūzvadnotojas turējo gubernatoriaus valią. Tik gubernatoriūis čia parodē savo panaberijā, nes jam nesmagu buvo priēs Svarunā nezinot, kā jō „prisutstvije” nusprendē.

— Ant galo — sakō Svarunas — ir be isvelijimo „prisutstvijos” galiu laikyt valsčioniskā žemē pagal naujā įstatymā 11 Berželio šiū metū.

Jeigu toks įstatymas ir butū — atrēmē gubernatoriūis, kuriam pasidarē da nesmagiau, kad nežino pasirodžiusių naujū įstatymū — tai as vis-gi busiu priēsingas. Jug tokiu budu galētū ir kunigai tokius laukus pirkt.

— Teisybē, bet jeigu geistina, kad kunigai tos tiesos neturētū, tai galima įvest tam tikrā pāsergėjimā. Kam-gi skriaust tokius, kaip as, kokij siandien, yra jau gana daug?

Gubernatoriūis, atsakēs ant to nē siaip, nē teip, nukreipē kalbā, priminė Miskāgaliū valsčiaus plenipotentus ir tuo ūzbaigē.

Nuo gubernatoriaū Svarunas mnėjo pas žandarū virsininkā, ispasakojo viskā, kaip

Pstrumskis neužleidžia jo į vaitus, kaip padeda, niekiansius skundus, kaip pritraukė į savo pusę paviečio viršininką, kuris pradeda gąsdinti „administratyvišku keliu“, neturėdamas nė menkiausios tam priežasties; ir t. t.

Saukia viršininkas savo adjutantą ir liepia surašyti skundus ant Svaruno. Rado vieną, kur kokio ten užsislėpėlio surašyta, buk laukas esąs Svarunui švogerio užrašytas tik tam, kad galima būtų turėti tiesas įstojimo į vaitus.

— Ar tikrai tamista pirkai lauką nuo savo švogerio, Snapo?

— Nuo Snapo pirkti negalėjau, nes jis niekad lauko neturėjo, nė neturi, o pirkau nuo savo brolio, Jurgio Svaruno, ant ko turiu rejento aktą.

— Pas mano daugiau nė kokių skundų nėra. Jeigu paviečio viršininkas sako, kad yra, tai gal būtų pas paviečio žandarų viršininką. Jeigu vėl paviečio viršininkas sako žodžiais, negalys tamistos užtvirtinti dėl svarbių skundų, o oficialiai rašo, kad dėl lauko, tai geriausiai tamista padarysi, padavęs paviečio viršiniukui prašymą, idant ant popieros paaiškintų, dėlko netvirtina. Su tuo atsakymu paskui galima bus kreiptis prie manes. Bet tikinasi, kad juos viršininkas tamistos nepuskriaus, tai žmogus kilčiausios dvasios.

— O svietai — manė Svarunas išeidamas — jeigu šitas kilčiausios dvasios, tai koki tar būtų kiti viršininkai!

Pakeliu užvažiuo Svarunas pas paviečio žandarų viršininką. Tas paaiškino, kad ant svaruno vardo nėra nė kokių gazių, tai esąs melas — jį pats tokius dalykus turėtų geriausiai žinoti — kad jis pats liepęs žandarams tik patirti, pagal skundą, ar Svarunas tikrai, ar tik fiktyviškai valdo žemę.

Parvažiavęs namo, Svarunas tuojau padavė paviečio viršiniukui prašymą, kad jam išreikštų priežastis, dėlko nenori jo užtvirtinti vaitu.

Nelauk, brole! atsakymo nesulauksi!

Valsčiaus plenipotentai, palukėję mėnesį, ir negalėdami sulaukti iš Suvalkų ant savo prašymo atsakymo, paleido pas gubernatorių telegramą pasergėję, kad jie lauks atsakymo ant stacijų. Vienok nė tą, nė antrą, nė trečią dieną atsakymo nebuvo. Paskui tik, po dviejų, ar trijų nedėlių, gavo per valsčiaus kanceliariją apreiškimą, kad dalykas apie užtvirtinimą Svaruno vaitu bus peržiūrėtas su visai skyriumi. Apie Pstrumskį tame apreiškime nebuvo nė paminėta. Gal būtų Pstrumskis apie save nenorėjo minėti

Pstrumskio bičiuliai ir šalininkai kovoje su Svarunu išbandė visokias žabangas: painias, liežuvius, skundus, bauginimą „administratyvišku keliu“ ir t. t. Bet-gi negalėjo visai išlaimėti. Dabar susitarė apveikt valsčių, išvien ir Svaruną, užvilkimu viso dalyko, trukdymu žmonių. Tas pasisėkė pilnai. Darbymečio laike valsčius negalėjo atsidėjęs varyti iki galo reikalą, kuris taip velkasi. Daugumas per ilgą laiką spėjo atsalti, nuo pirmojo karščio, kiti nustojo vilties išlaimėti ir tik rankomis mostelėjo ant visko. Atsirado vėl daug silpnadvasių, kurie pabauginti, arba Pstrumskio pavaisinti, perėjo į jo pusę. Užsilikę tvirtais keletas vyrų taip-gi negalėjo be valsčiaus ką daryti.

Da buvo dėl viso ko paleistas šaltyšių su keliais sodiečiais atsisaukimas į vyriausybę, buk plenipotentai buvę nepilni ukiniškai (tikras melas!), buk senesniejie sodiečiai su jais neina iš vieno, buk jiems Pstrumskis tinka ir t. t. Bereikalo paleido tą atsisaukimą, nes valsčius ir be to buvo jau visai atsisakęs nuo kovos su Pstrumskiu.

Dabar jau lengva tapo viršiniukui padaryti vaitu Svainišių, išrinkta į kandidatus. Nors Svainišius buvo pažadėjęs atsisakyti nuo vaitystės, vienok neatsisakė ir per tai palengvino Krugloduroviui darbą rinkime vaito apsiėit be valsčiaus.

Į kelias nedėlias šaltyšiai patys, taip-gi nesiklausdami valsčiaus, išrinko iš savo tarpo kandidata ir rinkimui tapo galutinai užbaigti.

Valsčius tai matė, bet jau nesikiso.

Pstrumskis pradėjo atsigriebti. Tik sunku dabar žmonės jau ne taip daug neša. Ypač jo pati rugoja. Ar mažai jam kaštavo užsilikimas Miskagalių valsčiuje? Kur tau! Ką privežė į Naupilę sviesto, surių, kiaušinių, vištų, ančių, žasų, parsų, rapukų, kvičių ir kitokių daiktų! O kiek pinigų! Ant pašventinimo „ikonos“ paukščiai, zuikiai ir stėrnos — jį tai buvo Pstrumskio pristatyta. Apveikus-gi valsčių, reikėjo savo geriausiam bičiuliui, Krugloduroviui, iškelti pavaišinimą, kuriam tik vienų gėrymų parvilka, iš Prusų už 50 rublių. Kaštavo daug. Kada galima bus tuos pinigus iš valsčiaus atgriebti?

Kaip viršininkas neguldys galvą už Pstrumskį ir kaip Pstrumskis neviešpataus valsčiuje, turėdamas tokią paramą!

Per Šeštines 1892 m. numirė Svarunas. Pstrumskis visai atgijo. Galėjo dabar drąsiai už valsčiaus pinigų kariauti su valsčium.

VI.

Vakkanalij Vziatkovič Kruglodarov, atlikęs karų su Miskagalių valsčium, pradėjo baisiai gerti, o aukų tai jau pats jieskojo.

Pargrižo sykj is Žydpilės ir rado vežime-
pusę svaro surio suvyniota i popiergali. Iskur
atsirado tas suris, sunku buvo nusprest, vir-
šininkas vienok išaiskino sau, ka tai reiskia.

— Ta suri idejo man Žydpilėje — manė
Kruglodurov — Tur būt turi ton kas koki
reikala pas mane . . . reikia važiuot.

(toliaus tęsis.) *Perkūnas.*

Giesmė.

Pasakyk, mano, mylimas krašte,
Ar vietelė kur yr' Lietuvoj',
Kad būt galima žmones ten' rasti.
Kurie linksmi be vargo gyvoj'?
— Visur vargsta tie mūsų žmonelės,
Jų vargams nematyt pabaigos;
Bet ateis, žmonės tik, dienele,
Kada viskas kitaip čionai stos!
Se! žiūrėk, kaip jie prakalta lieja!
O dėl ko? — dėl kitų vis, mandos!
Bet dabar jie tylėt sau padėjo,
Pakol viskas kitaip čionai stos.
Jie gilioj' pasinėre tamsybėj',
Skaityt knygas laisvės jie netur'ės.
Bet jie tik, kad ateit tur liuosybė
Ir atėjus ji svies, kaip kitur!
O laimė! šitas brangus vardelis,
Kada, viesi, tujei, lietuviams?
Kada mūsų artojas, brolelis,
Ne tarnaus svetimiems dievams?
T'ž-tai dirbkit, kaip galit, išvjeuo,
Kam da' brangus yr' vardas Lietuvos,
Kad apsviesti lietuvi kas viena,
Ir tada laimingai jie gyvos!

Šmulėniskis.

Mikalojus II ir rusų publicistai.

Kelioms nedelioms prasliskus po užžen-
gimui Mikalojaus II ant sosto visos Rusijos,
garsiausī rusų literatai ir publicistai isdriso
atkreipti atyda esu, ant liudno padėjimo,
kokiamė yra rusiska spauda ir literatūra.
Sustatė jie prašymą pas carą, idant išuikintų
arba nors įleidesnė padarytą cenzūrą, kuri
dabar atima mažiausią laisvę spaudai ir
stabdo josios išsitobulinimą. Tas mėginimas
publicistams nepasisekė: prašymą atmetė, bet
apie sustatymą to prašymo, apie jo padavimą
arni ir paskui atmetimą nekokių artimesnių
žinių platesnė publika neapturėjo, o is pasės
rusų tvirtino, juog priežasčia atmetimo buvo
revoliucioniskos mintys to prašymo.

Slenkant laikui, apie tai jau veik visi
buvo pamirše, tik šitos dienos, įsteigtas
Londone „Russian Free Press Club“ išleido
brošiurą rusiškoje kalboje, kurioje (brošiuroje)
paduoda žodžius to prašymo *per extensum* ir
aprašo likimą jo, pasiremdamas ant tikrų
faktų. Tik is tos brošiūros galima persi-
tikrinti, kaip mažai geidė nuo caro rusų
publicistai ir kaip labai klydo tie, kurie
tikėjosi nuo caro didesnės laisvės viešpaty-
stėje. Čia žemiaus paduodu to prašymo
įtalpa, kokį radau „Dzien. Poznański“ Nr. 217.

„Jo Ciecioriska Mylista.

Maloningiausias Karaliau ir Pone!

Ant raporto ministerio justicijos dasi-
tytancio įvedimo reformų sudnese viešpatystės
Jūs angstas tėvas neuzilgo prieš savo myrį
parasė savo ranka tą linkėjimą, idant „tikra
teisybė viešpatautų Rusijoje“. Is malungo
manifesto 15 Lapkricio persitikrinome mes
valdomieji Jūs Ciecioriskos Mylistos, juog
Jūs Ciecioriska Mylista laiko „leisiugumą už
paimatą tautiskos gerovės“. Is tų žodžių
semiame drąsą atkreipti Jūs atyda ant mūsų
užeminto prašymo. Sviesiausias Pone! Tarp
Tavo valdomųjų, yra visās luomas neturintis
tiesų luomas literatų. Mums literatams at-
imtas yra galėjimas tarnauti, tėvynei spautu
žodiu teip, kaip mums liepia mūsų sąžinė ir
pareigos, arba užbada ant mūs be kokio
tyrinėjimo ir be sudų nusprendimo visokias
galimas baidas ir tankiai teip toli eina,
juog suvis išuikina laikraščius ir kontiskuoja
atspaustus raštus. Pasiremiant tik ant pa-
prastų įstatymų ir paliepių administracijos
išbraukiama yra is apribės darbatimosi kas-
dieninės spaudos mūsų draugijos gyvenimo
klausymus, kurie reikalauja atsakančio is
visų pusių apsvarsymo. Pasiremiant ant
paprastų įstatymų ir paliepių administracijos
prasalina is publikų knygynų ir skaitinveių
knygas, kurių cenzura teip nenžvynė. Visas
mokintas svietas apžįsta didelę svarba
rusų literaturai. Tai Jūsų Ciecioriska My-
lista, pastato tą literatūrą po apgyvintų
įstatymų, idant rusiska spanda prigulėtų tik
nuog Jo, o apginta nuog savvalios sviefiskos
ir dvasiskos cenzūros zalėtų pagal savo
spėkas gyvuoti dėl garbės, galybės ir gerovės
Rusijos.

Sitą prašymą caras, paklausęs rodos Po-
bidonoscov'o, be kokių perkratymų atmetė
„ir rusų literatūra ir spanda kaip pirma teip
ir dabar stena po jungu brutaliskos cenzūros“
— teip užbaigia „Dzien. Poznański“.

Tai kaip išrodo mūsų, lietuvių, lukuria-
vimas kaslink susigražinimo spaudos?!

J. L.

Alkogolis ir alkoholizmas.

Pamācē Hygijējas tainas
(tēsimas.)

III.

Žinome, ka alkoholis tai nuodai; matēme yvairumā nuodinguma yvairu spiritu, esenciū ir tt.; matēme, ka alkoholizmas auga greta su padauginimu jo varymo; paspāžnime, koki daro pragaisti alkoholis ne tik paciam girtuokliui, bet ir jo nekaltiems vaikams. Dabar pažiurēsme kokiais keliais stengēsi ir stengiasi tā pragaisti, tā svieta varga, apžebot. Starp tū keliū, is pusēs vyriausybēs žinomi: paangstinimas akcyzēs ir taksos, sumazinimas pardavimo vietū. Geteborgo ir Bergeno sistema, sveicariškas pardavimo monopolis ir amerikiškas užgynimas vartot spiritinius gerymus.

Paangstinimas akcyzēs turējo tas pat pasekmes visur, kur tik buvo užvestas. Francuzijoje, Vokietijoje ir Amerikoje, toks paangstinimas padidino valstijēs isda, bet ne tik ka nesumazino vartojimo alkoholio, bet neturējo tekmēs ne ant varymo spirito. Šis kelias, bent gi vienas san, ne užtenka. Gal but, ka jeigu sakiu butū buvę atliuosuoti nuo akcyzēs teip vadinami hygieniski gerymai (vynas, alus, kava, arbata), pasekmēs lūgtū buvusios geresnēs. Vienok ne ant tokio kelio negalima labai pasitikēt, atsimentant, ka daugelyje vietū Suvienytū Valstijū praplatinimas alaus ne sumazino augancio vartojimo alkoholio.

Apie sumazinimą skaitliaus vietū pardavimo spirito nedang ka galima pasakyt gero. Pavirsium tas kelias isrodo labai geras, bet prisizūrējus arčiau, užtēmysime, ka pasidauginimas vietū pardavimo yra greičiau pasekmē, o ne priežastis augimo varymo ir vartojimo spirito. O tulose vietose (Sveicarijose) patēmyta, ka didesnis vartojimas spirito ten, kur sumazintas skaitlius pardavimo vietū. Tas pat patēmyta Hollandijoje, Anglijōjē. Geresnēs pasekmēs pasirodo tača, jeigu prie sumazinimo skaitliaus vietū pardavimo pridēt sumazinimą varymo ir prižiūrėjimą, ka spiritas butū grynas, gerai priengtas. Šitoki sujungimą minētū keliū bandyta pritaikyt Sveicijoje, Norvegijoje, Finlandijoje ir tulose vietose Suvienytū Valstijū Amerikoje. Apie tas salis pasakysiu, keletą žodžių.

Pirmiausiai paaiskysiu, kas tai Geteborgo arba Bergeno sistema. Iki 1855 varymas spirito Svedijoje ir Norvegijoje buvo visai laisvas ir kiekvienas bevėik ukiniškas turējo tam tikras prietaisas varymui. Vienok alkoholizmas tokioje laisvėje, neispasakytai prasiplatino ir drangija pradėjo rugot. Tada

vyriausybē priversta buvo 1855 užgint smulkū varymą spirito, o paliko tik isvirsaus paskirta skaitliū pabriku, pristaciēsi smarkia nuo valdzios priežiurā. Tas kelias, teisybē, sumažino alkoholizma kaimuose, bet miestuose jis liko, nes ten buvo daug pardavinyū. Tuomet isteigta tapo Geteborge draugystē, pasilikūsi paskiau pavyzdziū kitoms tokioms draugystems Svedijoje, Norvegijoje ir Finlandijoje. To draugystēs isperka patentas smulkaus pardavimo ir naudojasi is to pitū pirmiausiai ka sumažint skaitliū pardavinyū. O Ilkusiase vietose pardavinēja spiritū, neimdamos is uždarbio nieko ant savo naudos. Kuo geras is kelias, udsprest nesunka: pardūda geresnius, geresnius gerymus, nelabai smarkius (degtinē daugiausiai 40°) ir susimazina vartojimą per pakelimą prekiū ant geryū. Valstijai čia nieko, ne kenkia, nes akcyzē gauna is pilno. Is kitos pusēs draugystē toki uždarbi nuo pardavimo suleda i viešas kasas, paskirdama ji visokioms labdaringoms institucijoms, naudingoms žmonems darbininkams. Pasekmēs pasirodē gana geros: nuo 1871 iki 1873 Svedijoje kiekvienas gyventojas isgerdavo per metus po 5,4 litrū, o 1886 iki 1890 tik po 3,4 litrū. Norvegijoje tos skaitlinēs tokios: 1875-1880 m. 2,4 litrū, o 1886-1890 m. tik 1,5 litrū.

Peržiūrēsime dabar Sveicarijēs monopolį ne tik pardavimo, bet ir varymo alkoholio. Čia ir privatiški pabrika varo spiritū valstijai. Rektifikacija spirito yra paduota didžiausiai priežiurai, pakēs spirito padidintos ir parsiduoda tik grynas spiritas, is kurio jau pramonininkai daro yvairūs gerymus. Per septynis metus prisilaikymo tos sistemas pasirodē gražūs vaisiai is sanitariskos, fiskaliskos ir viešos gerovēs pusij. Jau i antrus metus pasididino valstijos isdas ant 374,000 fr. O ka dešimta dalis to čina ant viešū kantonū reikalū, prilygstant skaitliui gyventojū, tai tokiu budu kasmet dideli pinigai čina ant aginimo ir mokinimo vaikū, pagerinimo darbininkams valgio, itaisant pigias virtuvēs, ant skaitymū apie pragaisti nuo alkoholizmo ir tt. Net ir xisi kantonai moka akcyzē ir tai labai maža, o vietos su hygieniskais gerymais visai nuo akcyzēs atliuosuotos. Šita sistema isrodo gana gera ir turinti Sveicarijose dideli populariskumą: ant viešo balsavimo buvo bavo 26,123 sutinkančių priešais 138,496 nesutinkančių.

Vienok ir šitai sistema galima si tā užnūmesti: ji leidžia jug žmogui pasigelt, tik mat grynai pritaistyto spiritū, o ne kokiomis buizomis, kaip sakysime „Zaninėmis“ ir „Dylvyžinėmis“ (Suvalkū gub.). Tai teip, lyg žmogui, norinčian pasipiaut, pasiulytū vieton

atsiptionsio surudijusio. pėilio gerai išga-
lasta.

Dėlto-gi kur kas gražiau išrodo sistema stataus užginimo spiritinių gėrymų, vartojama talose Suvienytose Valstijose. Meno gubernatorius 1851 m. visai užgynė varyt ir pardarinėt spiritą ir kas pasirodė: į kelis metus ta valstija, ikiol vargingiausia, tapo išsyk viena iš turtingiausių. Į ištekliaus kasas įplaukė pervirs 20 milijonų doliarų, kurie jug butų nuėję ant gėrymų, jeigu ne butų buvę užginimo.

Gera sistema ir žinoma per tai sunki įvykdyti. Dėl tos priežasties ikiol da tik 7 valstijose ją įvykdyta.

Bandomi yra keliai nubaudimo girtuoklystės per sudą arba policiją (Anglija, Finlandija) ir teip-gi duoda gerus vaisius sumažinime skaitliaus girtuoklių.

Prie kelių sumažinimo alkoholizmo prigulti, žinoma, platinimas vietų su nekaltais gėrymais, apšvietimas žmonių ir mokymas vaikų toje pakraipoje — visi keliai labai naudingi ir gražus.

O vienok nė vienas kelias skyrium, nei visi keliai suimti į vieną neapmąšins alkoholizmo, jeigu patys draugijos sąnariai ne prilaukys jų, ne pridės į pagelbą savo ranką. Tai štai dėlko kovoje su alkoholizmu teip rimtą vietą užima blaivystės draugystės. Ka apie tas draugystes, tai patirta praktikoje. Štai kas: visos draugystės, kurių sąnariai buvo pasizadėję tikrai mažai gert, nepasisekė ir turėjo į greitą laiką mirt. O tos draugystės, kurių sąnariai visai išsizada spiritinių gėrymų, visos gražiai auga ir platinasi. Žinoma, juog susieidami su gundytoju greičiau susigundytime, nekaip visai su juo nesimatydami. Patėmyta teip-gi, kad geriausi sąnariai tai buvusieji girtuokliai. Teip, Sveicarijoje yra blaivystės draugystė „Mėlyno Kryžiaus“ (Société Suisse de tempérance de la Croix Bleue), kuri iki 30 Rugsėjo 1893 m. turėjo 11,143 sąnarius. Iš to skaitliaus 4118 buvusių girtuoklių, tarp kurių 2003 neima nė lašo daugiau kaip metai, 736 jau nuo penkių metų, o 435 nuo 10 metų. Ta draugystė turi antras metas, saką Prancūzijoje (Société française de tempérance de la Croix Bleue) su 1364 sąnariais, tarp kurių 388 buvusių girtuoklių.

IV.

Kaip-gi su alkoholiu ir alkoholizmu Lietuvoje? Ar čia pažįstami tie dalykai? Užklauius lietuvius: ar žinote, kas tai alkoholis? — mažas ir didis iš jų atsakytų: Kad užklaustum mus, kas tai yra meilė artymo, tai gal nežinotume, nes to dalyko mums nieks neaiškina, o sū alkoholiu mes pasipa-

žįstame nuo mažų dienų, nuolat ji mums aiškina visi ir visur — tai kur-gi nežinoti, kas jis.

Kudikis, atėjęs ant svieto ir sutiktas skambėjimu stiklelių, vos spėjo paugėt, vos pradėjo dairytis aplinkui, gaudyt naujus da savo akimis daigtus, rinkti išpužius — tarpe pirmiausiai užtėmiamų dalykų mato girtuokliaujančius tėvus, pažįstamus, visokių drausiskus ir nedvasiskus mokiniojus, ir pats gauna paragaut alkoholio. Teip dedasi ir toliau, ik vaikas ne užanga.

Suprantama, kad tas vaikas užaugęs iki pilnų metų, jeigu dėl kokių nors priežasčių ir nepripras prie alkoholio t. y. ne taps girtuokliu, tai vis-gi vartojima alkoholio laikys per paprofi, paliktą tėvų ir dėlto ne peiktina, verta prideraudo pagerbimo. Alkoholis yra labai įsisaknėjęs Lietuvoje, dalykuose doros užvaduoja gerus žmogaus darbus, o bažnyčią teip surišo su karčiana, kad vieną be kitos jau nė apsielit ne gali. Alkoholizmas viešpatuja Lietuvoje, visose savo formose su visomis pasekmėmis. Krikštynos, sermens, vestuvės ir t. t. o ypac visoki bažnytiniai atlaidai, gali duoti geriausią tam paveikslą.

Kas vienok įstabiausia, kad suimant proporecionaliskai, moralistai, išmėtinėjantieji žmonėms girtuoklystę, mokiniojai, iškoikiantieji alkoholi prieš žmones, siulantieji už jį peklos smalą ir kitokius smagumus, išgeria alkoholio daugiau už tuos, kurie priversti yra klausyt ant pamokslų, užmetinėjimų ir bauginimų. Toks dalykų stovis gerai paaiškina, dėlko tie visi pamokinimai ir bauginimai neturi nė kokios vertės, nė kokių gerų pasekmių.

Dėl prislėgimo Lietuvoje privatiškos iniciatyvos kova su alkoholiu yra sunkesnė, ne kaip liuosesniosse kraštuose, bet vis-gi pasiekama.

Greičtis frankių, prigulincijų valdžiai, mes negalime ir turime laukt, iki pati valdžia jų nepajudis. Bet mums lieka frankiai, kurių net biauriausia valdžia negali iš mus atimt, o tai: mokymas vaikų, apšvietimas žmonių ir blaivystės draugystės. Čia valdžia gal daugiau daugiausiai tik trukdyt, bet jos prievarta toliau už trukdymą jau nesiekia.

Mokint vaikus mokyklose, kad ir naudingiausių daigtų, mus neprileis, nes mokykloms turi savo ypatingus siekius, sū žmonių doriska nauda nepasipazįstancius. Bet niekas negali užginti tėvams mokint vaikus namieje. Jug namieje išmoksta vaikai da nesuprantamų jiems pōterių, išmoksta gražiai elgtis, saugotis piktų dalykų — ar-gi negalėtu išmukt saugotis ir pikto alkoholio? Ypac kad tą mokslą galima palengvint: tegul tik

tėvai neparodo niekad vaikams alkoholio, tai jiė nė nežinos nieko apie jį ir nėšmoks varfot. O dabar, kad tėvai geria t. y. rodo vaikams nuolat alkoholi, pamokslai ir biauwinimai alkoholio vaikų akise nueis ant vėjų. Jug vaikišėni tiesiog atėis į galvą klausymas: Gimdytojei mano! biauwinate man alkoholi, ginatė nuo jo, sakote, kad jis kenkia, kad tai nuodėmė prieš Dievą, o dėlko jus patys geriate? Tik jus, išmintingesni, geriau už manė žinote viską ir pagal tai geriau darote; turbut alkoholis geras daigtas, nebiaurus, jis gert ne nuodėmė, jeigu jus patys nuo jo nė, atsisakote! Kad butų toks niekas, tai negertumėte.

Tegul tik tėvai negeria, tai bus geriausias paveikslas ir mokslas vaikams, tada persėgėjimų žodžiai ne nueis ant vėjų.

Nuoseklumas reikalauja, kad dėlto, idant nustotu gėrė tėvai, turi nustot gėrė jų pačių mokintojai, dvasiški tėvai, kunigai, nuo kurių ūna jug sau paveikslą. Čia teip-gi mokintinis gal užklaust savo dvasiškojo tėvo: Gerai, keiki alkoholi, draudi gert, niekini girtuoklius, o dėlko pats geri ir da daugiau už manė? Kad girtuoklystė butų nusidėjimas prieš Dievą, tai tu dvasiškas žmogus, labiau už manė bijotum nusidėjimo prieš Dievą ir negertum, o šėip šnekėk man sveikas, ik tu gersi ir, aš nestosiu. Aš tik kartais užsitraukju, o tu geri kas dien ir kartais teip-gi užsitrauki ne blogiau už manė. Negerk pats, tai įtikėsiu į tavo žodžius, kad alkoholis ištikro biaurus dalgkas.

Ergo: tegul nustoja gėrė kunigai, nustos gėrė žmonės, nėšmoks gert jų vaikai. Tai visas mokslas. Tada turės vertė pamokiniimai žmonių žodžių ir per knygas t. v. apšvietimas žmonių.

Geriausiu įrankiu (žinoma, tėvams ir mokintojams moralistams) kovoje su alkoholiu yra blaivystės draugystės. Nors tokias draugystes galima steigti atvirai, su žinia valdžios, visoje Maskolijoje, bet Lietuvoje tas dalykas apsunkintas, dėlto kad kiekvienam susidraugijimui žmonių policija prikergia tuoj polištiskus siekius. Kitas apsunkinimas priguli patiems lietuviams. Kaip kiekvienai draugystei, teip ir blaivystės, iniciatyvą paprastai duoda inteligentai, geriau viską suprantantieji ir galintieji su didesne nauda aprūpinti draugystės reikalus. Pas mus dvasiška inteligencija, bijodama išleist tamsuolius žmones iš savo rankų ir duot jiems paragaut pažinties vaisiaus, stengiasi neprileist prie žmonių švėtiškos inteligencijos ir per tai sumažina iniciatorių skaitlių, kas ypač negera, kad dvasiškoji inteligencija pas mus tingi pasirodyt su kokia nauja iniciatyva, tinkancia pageri-

nimui žmonių buvė ir doros — mieliau gerina buvį tik sau ir čia iniciatyvų kas-syk naujesnių, nepritruksta. Apsunkinimą iš pūsės valdžios šiūomi žygiu galima prašalint steigiū slaptų draugysėių, ne reikalaujančių nė kanceliarijos, nė paįiotų įstatymų, nereikalaujanėiu visai bijotis valdžios. Valdžia negali priverst manė gert, o aš turin pilną tiesą, prikaltint kitą, kad negertų. Jeigu kaimai gali susitart nerukyt pypkių (žinia iš laikrašėių) tai gali susitart negert ir alkoholio, nė skyrium nė su svečiais — reikia tik gero iniciatoriaus. Bet iš kur imti gerą iniciatorių, jeigu švėtiška inteligencija neprileidžiama, o dvasiška tingi arba nė nori? Tai-gi šis antrasis apsunkinimas yra biauresnis už apsunkinimą iš valdžios pusės. Vienok piktas, nuo alkoholio teip didžius žymius yra padaręs mus draugijoje, kad tiktai egoistai, besąžiniai, besirūžiai nėskubis jai į pagelbą, žiurės ant apsunkinimų. Tai-gi skubinkime!

Galima susitaikyt. Jeigu švėtiška inteligencija teip baisi ir savo tūpininkyste šiame dalyke gali sutrukdyt darbą, tai ji prāsisalīs, bet tegul tik dvasiškoji inteligencija ne apleidžiā žmonių, tegul paduoda jiems pagelbos ranką! Ant galo dvasiškiems kova su alkoholiu labiau net pritinka... Čia kunigai turi gražiā progā parodyt, kad jiems ištikro rūpi žmonių geras.

Monopolis pardavimo spirito bus įvikiūtas Lietuvoje dar už dviejū metū ir negalima ispėt, kokiā pas mus atneš naudā, o iki to laiko karėiamos, jausdamos savo galā, tyčia stengsis padalyt sau kodangiausiai naudos, o žmonėms vargo. Dėlto-gi tame kritiškame tarpe geradėjams nepridera snausti. —

Prie „Etnologiškų smulkmenu“

Pašo J. Basanavičius

(tesimas)

Ponas O. ne tik — kaip jau matėme — suteikia man tulas „filologiskas“ lekcijas, bet — tarpais — nepasitikėdamas ant mano „mokslo“, — tiesiok ne tiki mano žodžiams, nors jo skepticizmui tvirto pamato negalima bufų atrasti. Teip ir su etymologijā „Dakų“ yardo ne sutikdamas, jis manęs klausia: „norėtume žinoti, iš kur p. B—us surado minėtose prasmėse (dokti — išmanyti, suprastiti doka — išmintis, supratimas) žodžius dokti doka. Nesselmann's ir Kuršatis jų nežino.“ Atsakan: žodynuose, tiesa, „dokti nēr“, bet gyvoje kalboje — tarmėse, kurios dar nėistardytos; ne tik doka, dokti, bet ir daugybė kitų žodžių (slg. tik vaiva, nuo kurio, turime pravardę *Vaivararis, germė, kardokas*

gugas arba gūgas, gēgis su vardu k. *Gego-*
brāsciūi, žēlē, strymas su prav. *Strymās,*
Strymakas, vaisha ir *vaisbunūs* su prav.
Vaisbanas ir k. *Vaisbuniskijūi, dings, kalu-*
nas ir k.) dar žodyntuose niekur negali su-
jieškoti. Aš atrandū *doką dokli* mano
„medicin. kalendoriuje“ 1878 m. pag. 111 už-
rašyta, regimai, Oskabalių kaimė, tarp kitų,
randū sakinį, „nieko nemudokia“ vieton
„nieko nemuokia, nemumano, nesupranta, ne-
išmano“. Man rodos, kad litara *d* saknyje
dok bus į *e* žodyje *nuokli, nuovoka* persi-
keitus, o pats žodis *dokli* daugiur pamirštas;
analogiškas litaros *d* į *e* persikeitimas man,
tuomtārpu, yra dar žinomas tik žodyje:
dambros = vambros. Patsai p. Ob., kaipo
„filologas“ — man ding — nebutų „pažeidęs
kalbų mokslo“, sulygindamas per — manę
paduotą *doką-dokli* su pažystamais jam
gr. *δόξω* (meinen), *δόξω* (Meinung) ir lot.
docco, čion galima butų prilyginimop pri-
traukti ir rumėniską *dăcos* — eigensinnig
(Barcianu). Reikėjo p. Obelaičiūi ir Nessel-
mann'ą bei Kuršatį akyliau peržiūrėti: pas
pirmąjį (pag. 114) randasi: „*savo dokia*“ —
„freiwillig (?)“, o pas Kuršatį: (pag. 77) —
„*savo doku eidi*“ — „seinem eigenen Kopfe
folgen“ ir (pag. 90): „*savo dokia*“ — „nach
eigenem Belieben“. Matoma, kad ir tiem-
dviem leksikographams prasmė tų žodžių ne-
buvo aiski. Man rodos, kad ir žodis *doklinu,*
dokliniū (kopflōs, verstandlos umhergehen)
prie tos pat saknies *dok* priguli. Tuom tarpū
varda kaimo *Dakniškai* („Etnol. smulkm.“
pag. 27) aš dabar ir situomi nuo „Dakų“
vardo atskyrū, atradęs, jog jis nuo pra-
vardes *Daknijs* („Архан. чмучокъ“ Nr. 1738)
paeina, kūrto saknis *dak* randasi gr. *δάξω,*
liet. *daknuoja* (Geitler. Lit. Stud. pag. 80),
sanski, *dasami, dakšyamī* — beissen, zer-
reissen.

Is priezasties paminētū pas manę Dakų
ir tokių vardu kaip *Doczys, Dociski, Dociumai,*
ponūi Obelaičiūi isrodo, kad tuos vardus
„nepažeidus kalbų mokslo, negalima suartinti
iz vienoj eilėje sustatyti“ su žodžiu *Dakai,*
butent dėlto, kad litara *k* nepercina musų
kalboje į *e*. Tiesa, lietuv. kalboje is litaros *k*
yra daugiausia paejusi s (slg. lot. *porcus =*
parsas, xovax — sunes, *xovox* — švinas,
πεδοχ — pūsis, *decm, deza* — dešimts etc.),
bet — nors retokai — randasi pavirtimas
tos *k* ir tik į *s* (slg. lat. *cum = su, saš,*
lydiską *xepdox =* prūs. *sardis*), o — kas dar
akyviau — ir į *z*, latviškoje — z. Teip
visiems žinomosis „žemės“ saknis yra ne
gem, kaip manyti butų reikėje, bet *kām* ir
yra likusi Krotėnų kalboje — *xapa* (vid.
Hesuchias s. v.). Susi — Astinaut litarai k,

randame gr. *γαπα* ir *γαpai =* žemai. Lietu-
viškai — kaip matoma — šiandienykštė forma
turētu būti *semė,* ant ko nuodo ir trakiskas
augščiau paminėtas vardas *Σεπέλα,* ir sen-
prūsiska *same, seme,* o vienok mes klaidžiai
ja istariamū, *žemė, žemėlė,* o tai dėlto, kad
diferenciacija tarp sibilantų *s* ir *z* musų
kalboje nėra dar tvirta. Todėlei mes ran-
dame viename arba kitame krašte įvairiai
istariamus ir rašomus tuos pačius žodžius.
žauras ir *šeuras; salmuo* ir *želmito, šerdokas*
ir *šerdokas* ir k. arba kaip senesniuose
raštnose užtinkame: *szadis* ir *zadis (=* žodis),
szemė ir *zėmė,* arba vėl *aschilas* vieton
asilas, szansis — žansis ir t. t. Teipo-gi ir
skirtumas č nuo *s,* regis, tulose vietose ne-
buvo aiskus: teip Syrvidas vieton *ciu, čionai*
rašo *sia, sionai,* arba vėl: *uzumusimas, ap-*
šviečiu, skayščiūsis ir t. t. Toki neatsky-
rimą sibilantų vienos nuo kitos dar užtinkame
ir musų laike, įpačiai rašyboje „Saulės“, kur
tankiai randasi ant to paties lapo: *isz* ir *iz,*
usz ir *uz, aszai, asz* ir *uz* ir k. Ką vėl
apie pavirtimą litaros *k* į *e* — latviška kalba
duoda mums gana paveikslų; rešesnis yra
persikeitimas tos litaros į *e,* įpačiai lietuviš-
koj kalboje: teip nuo *kjstas; kurs* turētu
but istariamus *sjstas, paeina cystas.* Kad
Doczys is *Dokjis, Dociumai* is *Dokjūmai*
paeina ir turėtu kaipo *Doczys, Došiumai* is-
sitarti — man rodos nė vienas likrus kalbų
tardintojas neabejos. Situomi aš duodu ir
atsakymą ponai Ob. ant to, ką jisai, ant
kitos vietos, rašo, buk *z* ir *s* „žodžiuose,
kurie kilę is vieno liūmens, negali but vienoj
kalboje“.

P. Obelaitis dar pakėlė ginčą ir prieš
Aistus ir Venėtus, bet nieko naujo pasakyti
nejstengė. paminėsu tik tiek, kad jis visai
klaidžiai mena, buk „nė kokiu budu“ ne-
galima esą sutverti nuo vardo Venetų pra-
vardžių, paminētū „Etnol. smulkmenose“, arba
vėl tos pravardės *sa* „ne lietuviškai skam-
bandios“. Apie šią dalyką jei reikės
kitą kart plačiau su p. Ob. pasikalbėsiva.

Kritikas „Etnol. smulkmenų“ užklindė dar
ir klausymą apie trakiskųjų genčių tautystą,
sakydamas: „Is „Etnol. smulkmenų“ nematau
nė kokios priezasties, dėl kurios Trakai
(Θρακη) ir Lydai (Λυδοι) turētu but laikomi
per Lietuvius arba lietuvių gimines.“ Mano
noru nebuvo — atsakū — „Etnol. smulkme-
nose“ parodyti arba išrodyti tų giminystą;
aš geidžiau — kaip ir kiekvienas skaitytojas
persiludyti gali — tik parodyti vietas, kur,
istorijai, liudyjant Lietuvoje gyventa genčių
su trakiskais vardais. Darodymas tos gimi-
nystos negali buti atliktas tokioje brošiuroje,
kaip „Etnol. smulkmenos“; medega šitai gi-

mīnystai — kalbos liekanos. tapš savo laiku apgarsinta, kitame darbe. Jeigu p. kritīkui, kaip ir tūļiemš kitiems, pripazīnimas Trakaus lietuviskos arba Lietuviams trakiskos tautystos, īstodytu kaipo nepatyirtinta. dar per mōksliskus autoritētus naujiena, nereikētu tuom tarpu stebētis, atsimenant to, kad sulgyšiol nē vienas īs trakologu, kurie tūomi apie tautystā Trakū klāusyma užsiēmē buvo (Rōsler, Fligier, Tomaschek) nemokējo *lietuviskos kalbos, su kurios tiklai pagelbā tā dalykā īsguldenti galima.* Nors lietuviskos kalbos paminētū trakologū ir nemokēta, bet vis-gi darbuose Grimm'o, Rōsler'io, Tomaschek'o ir k. randame vietōinis nors silpmus nurodytus ant gimīnystos tarpe tū dvejū tautū. Dar čionai reikētu paminēti ir darbus Pierson'o, Keltseh'o ir k., kuriuos pažinti ponui Obelaičini nebūtā užkenkiā. Kaip vienintēļs šio laiko trakologas, pažīnstantis maž-daug lietuviskā kalbā, kursai tardymui trakiskos etnologijos ergo ir tautystos pavedē jau daugiau kaip 16 metų savo amžio, aš persilīndyju jau seniai apie *identiskumū Trakū* — plačioje prasmėje — *su Lietuviis*, ir man, *nereik sakyti, butū labai malonu*, kad atsirastu ir kiti apšviesti Lietuviai, kurie, mano pēdomis sekdami, užsilmtu šituomi klausymu, nes — kaip man rodos — tik mokintiems Lietuviams etnologams ī dalykus teks īšaiškinimas to teip svarbaus europējiškoje etnologijoje klausymu apie tautystā Trakū ir Lietuvū. Tuom tarpu, priindamas tā gimīnystā kaipo *moksliskā postulatā*, aš čionai norēčiau nors trumpai užtēmyti, kad — nors sunku, alē tik galima — butū parodyti ir vietas pietū salyje (Maž-Azija, Balkan. pussalis), īs kur trakiški emigrantai atējā Lietuvona ir kuriose vietose jie čion apsigyvenē, atnešdami vardus geographiskus ir kitus īs senovēs tēviskēs ī naujā tuomet dar neapgyventā žemē, lyginai teip/ kaip kur vēļiaus europējiškos tautos, kolōnisnodamos Amerikā, apšējo jā europējiškais geographiskais vardais. Negana to, su laiku galima bus ir dar aiškiau paženklinti laikā atējimo jū Lietuvona, ir šiame dalyke vėl tik kartū paminēti, Getai bus dēļ musū labai svarbus. Teip mes žinome, kad jie, dar V šimtmetyje. Kristui negimus, gyvenē ant *viso ploto tarp Dunojaus ir Balkano kalvyno, rytinėje Bulgarijoj*, vēļiaus juos užtinkame ir šiaurēje Dunojaus gyvenančius po vardu Dakū. Kada Trakija ir Mysū bei Getū kraštas — apie 29 m., Kristui negimus, per karias rankosna Rymēnū teko, regimai Getai ir k. gentēs bēgte — bēgo īs po Rymēnū jungo, ir bēgo šaurēslink, per Dunojū, teip kad jau Kaisaro Augusto

laikē Rymēnū vadās Aelius Catus turējo net 50 000 Getū īs anapus Dunojaus, šīand. Rumanijos, ī Mysijā atgalios perkeldinti, o Nerono laikē Tiberius Plautus Silvanus Aelianus dar 100 000 Getū, īs anapus Dunojaus drauge su jū karalūkais, regis, varu apgyvendino Mysijos (Moesia) provincijoj. Kada Vespasijano laikē, apie 73 m., Kristui gimus, Rymēnai įtaisē ir surēdē „provincijā“ Trakijā, o drauge su šiuomi pragaišo ir savistovystē Trakū tautos, — nuo šio laiko dingsta Padunojyje ir patsai vardas Getū. „Das Volk — sako Müllenhoff'as — verschwindet seitdem vollständig aus der Geschichte.“ Dingsta ir vardas Kryvičių (Κροβιζοι, Κροβιζοι; slg. ir liet. *pylis* su *zilis*), kurie dar II šimtm., Kr. negimus, apie šios dienos Varnā gyvenē. Tuom tarpu, kada Getū vardas padunojinēje Bulgarijoj īsnyksta, atsiranda galinga Getū-Dakū viešpatysta Transilvanijoj ir šios dienos Rumanijoj; bet ir čion galybē Getū uilgai darnoja. 107 m., Kr. užgimus, politiskos jū gyvybēs siulas pertrauktas tapo smarkia ranka tū pačių Rymēnū. Likusieji gyvyis nuo rymiško kardo, smukdami īs svetimos verguvēs, Getai vėl bēga ir īs Dakijos ir persikelia šaurēs-link nuo Karpotū kalnū, regis, ī šios dienos Galicijā, Lenkijā, īs kur jie dar per ilgas metų ašlias nedavē pakajaus rubežiams rymiskosjos „provincia Dacia“. Keturiems nuo to laiko šimtmečiams praėjus, *Getus* mes randame dar toliaus šiaurēje (slg. „Etnol. smulkm.“ p. 13), ir po šituomi vardu mes užtinkame tā tautā, kuri šīandien Lietuviais vadinas. Apie 1150 m. rasēs arabū geographas *Edrisi* visā dar plotā tarp Karpotū kalnū ir up. Dniepro — kur link buvo persikēlē īs Dakijos ir Trakijos Getai — vadina *Getulia*. Nuo Kadlubkos dasižinome, kad ir lietuviskieji Getvingi buvē Getai („Getharum seu Prassarum genus“). Jau Norbutas buvo seniau nurodēs kelis tyrai lietuviskus geographiskus virdus Volinijoj ar Podolijoj, kuriū atsiradimā teip tolymoje šīandien nuo Lietuvos salyje, sunku buvo īsaiškinti, o kā dabar galima bus suprasti, pripazīnstant Getans, tenai gyvenusius, lietuviskā tautystā. Dar akyvesniu yra dēļ mus daigtu, ant kurio nē vienas mokintesnis Lietuvos akies neatkreipē, jog ir Galicijoj, o ypačiai Kongressinėje Lenkijoj, yra daugybē lietuviskū geographiskū vardu, identiskū su tais, kurie ir Lietuvoje randasi. Neturēdamas čion, Gasteine, nējokios „General-Kartos“, aš paduosiu tik tuos lietuviskus vardus, kurie randami yra ant nedidelēs Nipanicz'o „Karta król. polskiego“. Ir teip *Kielcekoj* gub.: Kielce, Olkusz, Troks, Imbramowice, Tarnawa, Łary, Bemblo, Narama,

Morgi, Ulina, Jaksice, Karwin, Igołomija, Gerdow, Lenkszice, Gabułow, Rudawa, Pinczow, ap. Nida ir Nidica; Lublino gub.: Pikule, Rataj, Kawenczyn, Derylaki, Kulna, Kapronie, Margole, Nisklaki, Kolno, Płusy, Telekaly, Senderki, Mazily, Korgine, Tarnawa, Gany, Rakolupy, Zmudz, Ruby, Parypsie, Kurybutow, Puszno, Rury, Amelin, Grondy (?), up. Łada, Sopot, Tanew, Łabunka, Por; gub. *Siedlec*: Dekudow (= dakiška *Δακιδάου!*), Koden, Suchry, Żerocin, Sokule, Kawki, Jakusze, Rossy, Soldy, Dziewule, Rogale (?), Sobicze, Klimonty, Turna, Miedzna (?), Jartypory, Szaruty, Bojmie, Mingosy; gub. *Radom*: Dziebałow, Wiszy, Kaliga; gub. *Piotrków*: Punik, Bargły, Bendyn, Celiny, Ujejskie, Blendow, Danduwka, Pinczice, Łagisza, Reden, Bendusz, Kabisse, up. Oksa, Kacynka; gub. *Kalisz*: Kalisz, Wielun, Szarki, Gana, Nieluszyna, Naranice, Ossowo (?), Galewice, Dziwinsky, Radziwily, Lututow, Charupia, Sokolene, Sikcyn, Prusinowice, Szadek, Łobudzin, Jawonie, Żygry, Ralewice, Sieradz, up. Ner; gub. *Plocka*: Bartniki, Karwacz, Rembelin, Szamsk, Połomija, Komija, Żuromin, Ratowo, Rumoka, Keńczewo, Konopaty, Bondzy, Bendzomin, Ksente, Skiwilno, Rudá, Grondy, Pinino, Prenczki, Zale, Trombin, Radomin, Gulbiny, Kawno, Smogrzewice, Sumin, Łonkie, Kikoł, Rokice, up. Łydymia, Wkra; gub. *Luzos* (lenk. Lomża) ir *Warszawa* — kuriose teipogi yra daug liet. vardu, čionai apleidžiu; užtėmysiu tik, kad pati „Warszawa“ — išgabenta iš Trakijos, kur mės randame vardą Βαρσαβα. Ant „generališkos mapos“ atsiras kur kas daugiau, neng aš pas Nipaniczą užtikau; ir lutų labai malonu, kad tulas Lietuvis — čion ir p. Obelaičio pašelpa butų pageidauta — užsiimtu surinkimu visų geographiškų vardu Lenkijos, Ukrainos ir t. t., sulyginamas su Lietuvoje randamais ir pridudamas jų lietuv. šaknis. Šitokio darbo atlikimu man rodos p. Ob. didesnę naudą liet. etnologijai suteiktu, neng kritikuodamas „Etnol. smulkmenas“ ir rašydamas apie dalykus, gulincius, man ding, toli nuo jo specialitystos. — Priimant — o tai yra vėl *etnologiskas postulatas* — kad Lenkijoje, kaip iš augščiau paduotų vardu matoma, lietuviškų gyventojų buta, jie nebus kas kiti, kaip trakiska Getų gente, kurios kalba ant to viso ploto dabar išnykusi, ale ar nuo jos jau nebutų likę nekios įtekniės ant tos kalbos, kuri dabar ant to paties ploto viespatauja, butent lenkiškos? „Dzūkai (Getviai) — rašo p. Obelaitis — pagal p. B - u, palikę po savės, savę senovės bustuose; zymias, butent geographiškuose Lenkų varduose ir pačioj jų kalboje; Lenkų

ir Baltarusių raidėse č (suminkšt. č) ir dž (suminkšt. d) p. B. → us mato tokią Getvių įteknię ant savo kaimynų kalbos“, ir tuojaus — tarytum koks etnologijoje ar moksle autoritetas — priduria; „Šitos pažiūros apie Getvių įteknię neturi tuo tarpu nekoko moksliško pamato“ ir t. t. Tegul daleis man godotinas kritikas „Etnol. smulkmenų“, dar kartą jam, kaip ir kitiems, atkartoti, kad, kaip man rodos, ne tik dž ir č lenkiškoje kalboje su įtekne getiškos ar dzukiškos tarmės kilusios; mokintas vyras, prof. Hasder (Strat si-substrat. Genealogia popórelor Balcanice. Bucuresci 1892) davesti nori dar didesnę įteknię lietuviškos kalbos ant kalbos Slovėnų, butent kad ir lenkiškos nasales a. e su įtekne liet. kalbos atsiradusios.

Nuo šito, tyrai lingvistiškai-etnologiško, klausymo grįžkime dar kartą atgalios prie — istoriskai-lingvistiškų mažmožių, apie kuriuos p. kritikas paduoda savo „nuomonias“. Čion jis rugoja, buk pas manę tuli „svetimi vardai“ — ypačiai vietų, turį tokias formas, „kuriose lygšiolei nebuvo žinomi“, ir pveda: *Vistulė*,*) *Dūna*, *Naras*, *Gartynas*, *Vilija* ir t. t., kuriuos, jam manant, reikę rašyti *Visla*, *Daugava*, *Narer*, *Gardinas*, *Neris* ir t. t. Gaila man, kad ir čion su p. Obel. nesutariame: aš gulduisi istorime ant istorijos tų vardu, kaip senovėje užrašyti buvo (klass. raštai, vokiečių kronikos), rasdamas juos tyrai-lietuviškai skambančius. Teip šios dienos *Wisla* — *Weichsel* — klass. raštuose vadinaisi *Vistula*, kaip man regis, vardas nuo liet. *višta*, demin. *Vistulė* paeinantis; analogiskai padirbtus vardus (slg. *Vist-upis*, ažeras *Vistilis*) turime ir dabar Lietuvoje. Upės *Dunos* (*Dūna*, *Dvina*) vardas yra tikrai lietuviškas ir, regis, senesnis už „*Dauguvą*“; jis paeina nuo pražuvusio kalboje žodžio *dūnas* ar *dūnas* (zend. *dānu* = vanduo, latv. *dunavas* — kleine Gewässer, die nicht zufrieren. (Umann), nuo kurio paeina ir „*Dunojus*“ „*Dupojėlis*“, dainose teip tankiai minėtas, ir, suprantama, nseko netur drauge su Gotais, kaip Bielensteinui rodės (Die Grenzen d. let. Volkst. S. 463; ant S. 32 vėl jis mano: „Der Name Dūno — ist hinsichtlich seiner Herkunft dunkel“). Nuo tos pat šaknies *dun* turime

*) Upės „*Berezina*“ vardas mano „Etnol. smulkmenose“ (pag. 5—6) yra lietuviškai „*Beržina*“ rašytas; bet; Ed. Wolterini liudijant (Mittheilungen der lit. litterar. Gesell. Bd. IV, Heft 2 [1895] S. 180), Lietuviai Vilniaus gub., Ašmenės pavieto ta upę lietuviškai vadina „*Biaržuna*“ (*Beržuna*). Ne tik su suffiksu *-una* (slg. „*Šaltuna*“, „*Lazduna*“, „*Aluna*“ ir k.), bet ir su *-enu* (slg. „*Žugena*“, „*Akmėna*“) — *ma*, — *me* (slg. „*Išlina*“, „*Urvinė*“, „*Dratvinė*“ ir k.) turime upių vardus, ir nuo paskutinio suffikso man rodėsi slavisuotasis vardas „*Berezina*“ paeinantis.

ir vardus kaimų: *Dunai* (num. plural.) du kaimū, vienas illos parakv., Radaskovičių dekanato, antras Jievių par., Raduno dek. (*Zienkovicz*); Prusuose žinomas yra vietos *Duno* ir *Dunau* (Weber S. 527). Kada tą upę *Daugava* pradėta vadinti — nežinau; žinau tik tiek kad dvivardžių upių turime: *Vilija* (vardas regis iš senovės Bitumijos atgabentas: Βιλιας) ir *Neris* ir k. Gardino vardas kronikose — pagal ano meto lietuvišką ištariną — yra rašomas *Garten* ir *Gartin*. *Garden*, apie Sierijus aš esmi girdėjęs abudu ištarinu: *Gartlinas* ir *Gardinas*; teipo-gi viename „mislyje“ randame mano vartotą formą „*Gartinas*“ ar „*Gartynas*“. Toliaus, iš priežasties šitų vardų, p. Obelaitis paduoda savo „nuomonę apie šitą dalyką“, kad, esą, reikę „su svetimų tautų vardais teip elgtis, kaip norėtume, kad jos, t. y. svetimos tautos elgtusi su mūsų pačių vardais“. Ir aš apie šitą dalyką daug pirmiau ir plačiau „Vienybėje“ buvau rašęs ir gailėstauju, kad mano žodžiai pro ausis pono O. kaip vėjas nuėjo: jis ir dabar dar Grekai, Juso, nors tie, kurie ant mano „autoritetų“ pasitikėjo, jau seniai priėmė tikrą to vardo rasybę „*Graikai*“ (gr. Γραικοί, lot. Graeci) ir k. Jeigu p. Obel. ir vėl manytu, buk „teisinti naujus vardus“ jų lietuviškumu mūsų „moksliūninkams visiskai nepriderėtu“, nes, esą, teip darą „tikslai politikai, kuriems rūpūs ne tiek mokslas, kiek egoistiški siekliai“, tai, man ding, galima būtų jam atsakyti, kad tuos ir kitus tyrai lietuviškus vardus arba vėl senoje lietuviškoje formoje, įpačiai krastų, senovėje per Lietuvius apgyventų, mes galime su didesne tiesa vartoti, neng; ant paveikslu, Lenkai tokius vardus kaip *Monachium*, *Akwizgran*, *Moguncya*, *Kolonia* etc., arba vėl Vokiečiai: *Mailand*, *Venedig* etc., kurie, ar seip ar telp juos ištarsi, yra vis-gi svetimi jųjų kalbai.

Su šitoms, daugiansia „filologisko charakterio“ mažmožėmis ir aš galėjau vienam kitam nusibosti — reik jau baigti pasikalbėjimą su p. Obelaitiu. Kas dar kartą perskaitis „*Einol. smulkmenas*“ bei šitą mano prie jų priedą o teipo-gi p. Obelaitio recenziją, man rodos kožnas pasakys, jog p. kritikas *be priderancijos pažinties trakiskos etnologijos už kritikos stvėrėsi*. Teipo-gi kožnas, *objektyviskai* žiurintis ant šito dalyko, vilnuos, man pritars, jog ir dėl išreiškimo jo „noro“ žodžiuose: „norėjau kad p. B—us rasydamas daugiau visokių „smulkmenų“ būtų atsargesnis su savo skaitytojais ir jų reikalavimais nuo mokslisų darbų“, arba vėl: „man rodos, aišku bus, juog p. B—us su savo šaltiniais ne visur pasielgia teip, kaip tai priderėtu rintam ir atsargiam mokslininkui,

jiškauciam vienat teisybes“ — ponui Ob. pritrūksta reikalingo pašaukimo.

Bad Gastein, Rugsėjo m. 1895.

Surašas liaudės Prūsų Lietuvoje (resp. Vokietijoje.)

11 dieną Liepos m. šių metų, Roda viešpatystės Vokietijoje, nusprendė padaryti visatinį surašą liaudės. Surašui liaudės paskirta 2 dieną m. Gruodžio. *Reichsanzeiger* — teip vadinasi oficialiskas laikraštis valdžios — patalpino neseniai paliepimą ministerio vidurinių dalykų visiems Prūsų karalystė prezidentams regencijų, idant jau dabar pasirūpintų padaryti reikalingas prierangas tam surašui. — Miestuose, valsčiuose ir drauose darys surašą vietinė valdžia, kokia ten yra ir pati vietinė valdžia apmokės kaštus, jaigu nepasiseks jai surasti pageidinkų, kurie apsiūmtų darbą surašo atlikti dovanai. Priegtam ponas ministeris praso prezidentų regencijų, kad pamokinti liaudį, juog šio meto surašas bus darytas ne dėl padidinimo mokesčių, o tik vien dėl statistikos — kiek iš viso yra gyventojų karalystėje.

Priegtam p. prezidentams paliepta pasirūpinti apie tai, idant 2 dieną Gruodžio — kurioje darys surašą — nebūtų nė kokių teatralisų parodinių, koncertų ir seip publiškų susirinkimų, nes per tai gyventojai iš savo namų išsiskirsto. Dėlei tos priežasties prekymečiai pripuolantieji tą dieną turi būti perkelti ant kitos dienos. Apie tai liepia daryti apgarsinimus per laikraščius, per susirinkimus valsčiaus, per mokyklas ir tt. Toliaus valdžia ketina daryti Prūsų Lietuvoje surašą pagal tvarką, kokios laikėsi darydama surašą 1890 m. Tuose mat metuose formuliaruose valdžios atspausčiuose figuravo rubrika *dvikalbių*, tai yra užrašė išpradžių kiek toje vietoje vokiečių yra, paskui rašė skaitlių mokančių vokiškai ir lietuviškai, o ant galo tik mokančius lietuviškai kalbėti. Suprantamas daigtas, juog paskui valdžia visus lietuvius ir lietuves mokančius kalbėti vokiškai priskaitė prie vokiečių, o tik vien mokančius lietuviškai prie Lietuvų tautos priskaitė. Užtat, prisiartinant dienai visatinio surašo, tegul Prūsų lietuviai ir lietuvaities pasirūpina, kad ir šimet valdiniūkai jų neužrašytų keistoje rubrikoje — „*dviliežuvių*“, kad tiesiog pasisakytu *Lietuviais* esą. Tegul per tai lietuviški Prūsų laikraščiai, kaip „*Nauja Lietuviška Ceitunga*“, „*Tilžės Keleivis*“ ir „*Lietuviška Ceitunga*“ iš Klaipėdos paaiskina žmonėms tą dalyką. Bet netik lietuviški laikraščiai, bet ir seip išmintingesniejie vyrai, ypač sąvariai

